

Any 30 després d'*Star Wars*: el mític film de George Lucas

Xavier Jiménez

25 de maig de 1977. La història del cinema asisteix a l'estrena d'un film que es converteix en una fita a nivell mundial. La seva influència marcarà tota una època, tota una generació i es convertirà en l'iniciador d'una nova etapa dins Hollywood. Una trentena de sales cinematogràfiques projecten als EUA *Star Wars* (*La guerra de las galaxias*, George Lucas), un títol cabdal de la dècada dels setanta i clau per entendre el l'evolució del setè art des d'aquella data fins els nostres dies.

A l'hora d'abordar un anàlisi detallat d'un film com *Star Wars*, en primer lloc un queda abrusat davant la quantitat de detalls, d'elements, d'idees que deambulen al llarg de la pel·lícula, però que a la vegada no bloquegen el seu missatge, ja que el seu desenvolupament bàsic funciona a través d'uns plantejaments clàssics i preestablerts que provenen del cinema d'aventures dels anys trenta i quaranta: la lluita entre els bons i els dolents, els herois, les princeses i els malvats; uns cànons que el públic entenia a la perfecció però que es trobaven camuflats darrere d'aquests personatges i caracteritzacions amb els que Lucas va sorprendre per la seva singularitat.

I precisament aquí és on radica un dels seus grans encerts, la mescla del classicisme i els seus axiomes codificats a través d'un llenguatge innovador, de conceptes abstractes com "jedi", "la força" o "el costat fosc" i una ambientació ficada dins d'un gènere com la ciència-ficció, va obtenir un re-

sultat inesperat —no hem d'oblidar els problemes de finançament i muntatge—, i es va convertir, des del primer dia de projecció, en un dels èxits més colossals de la història del cinema, gràcies en bona mesura a una sèrie de condicionants com l'exploració del *merchandising* —productes que es comercialitzen basats en la pel·lícula—, i que després dels primers intents per part de Walt Disney o de la sèrie de televisió *Star Trek* de finals dels seixanta, George Lucas va aconseguir pujar un esglaó més en quant al concepte de publicitat i retre alimentació del propi producte. No hem d'oblidar fer referència obligada a l'espectacularitat dels efectes especials, que encara avui en dia són un exemple a seguir, a més de l'impacte que varen suposar pel públic de fa 30 anys, obra de la recent creada Industrial Light&Magic i que avui en dia marca el camí en les qüestions relacionades amb aquest apartat.

També és igualment destacable la renovació d'un gènere com la ciència-ficció, que a la dècada dels cinquanta va aconseguir l'estatus d'estrella a Hollywood, després d'una evolució que bevia directament de les fonts de començaments de segle com Méliès, mestres del moviment expresionista com Fritz Lang o les icones literàries adaptades durant la dècada dels trenta com *Frankenstein*, *l'home invisible* o *Dràcula*; als anys posteriors la seva situació va modificar-se, i es va sostenir fonamentalment en una sèrie d'èxits puntuals² a diferència del que

succeïa a la dècada dels cinquanta i principis dels seixanta, i que *Star Wars*, amb l'ajuda d'altres títols, va establir els nous ciments de la renovació d'un gènere, que en una primera etapa es va concentrar en l'entreteniment i l'aventura, i que amb el pas del temps va evolucionar cap a un cinema molt més crític i complex, dins d'una línia semblant a *2001, a space odyssey* (2001, una odisea del espació, Stanley Kubrick; 1968) que posteriorment comentarem.

Presentada des d'un punt de vista general, tant històric com temàtic, podem aprofundir ja en un estudi més exhaustiu plantejat a través de cinc punts que vertebraran el cos fonamental d'*Star Wars*.

1. La creació de la història

La redacció del primer guió és de l'any 1973. Lucas havia dirigit la seva *opera prima* un parell d'anys abans titulada *THX-1138* (1971), que va ser una adaptació a duració de llargmetratge del seu projecte de llicenciatura a la Universitat, premiat amb una visita i l'assistència a un dels rodatges que es feien a la Warner Bros, aproximadament el 1968, moment on va conèixer al director Francis Ford Coppola amb el qui mantindrà una estreta relació professional i personal al llarg de les seves trajectòries. L'escàs ressò del seu debut va quedar mitigat gràcies a *American Grafitti* (1973), el seu primer gran èxit a nivell comercial. Mentrestant, la història d'*Star Wars* continuava el seu progrés,³ i es produïen canvis i modificacions de cara al seu probable rodatge. A mitjan de la dècada dels setanta, Coppola ofereix a Lucas la direcció del projecte basat en la novel·la de Joseph Conrad *Hearth of*

darkness (*El corazón de las tinieblas*), i que es convertirà en la futura *Apocalypse now* (Francis Ford Coppola, 1979), però que va rebutjar de cara a l'intent d'aconseguir pressupost pel seu gran somni com era *Star Wars*, que necessitava una forta inversió que cap estudi de Hollywood s'arriscava a assumir. Va ser la 20th Century Fox —després de ser rebutjat per la Universal i la United Artist— amb Alan Ladd Jr. com a responsable, la corporació que va apostar i guanyar la proposta que Lucas va presentar amb les cartes marcades de *La guerra de las galaxias*.

Després d'estudiar les necessitats econòmiques de cadascun dels esbossos, Lucas es va decantar per traslladar a la pantalla el guió de la primera part de la segona trilogia. En total, el compte fantàstic del director estava compost per diverses històries que conformaven un potencial total de sis pel·lícules. Lucas, obsessionat des d'un principi amb el *final cut*, va rebutjar a part dels seus ingressos com a director a canvi del muntatge final i de la gestió de tot el *merchandising*, demostrant des d'un primer moment el seu olfacte pels negocis. D'aquesta manera, pel públic assistent a les sales va ser una sorpresa absoluta quan observaven als crèdits inicials el encapçalament de *chapter IV*, que feia referència a l'ordre cronològic del cos global de la saga. Gràcies a la fama aconseguida, *Star Wars* va veure que les seves continuacions foren una realitat a l'any 1980, amb *The empire strikes back* (*El imperio contraataca*, Irwin Kershner) i *The return of the jedi* (*El retorno del jedi*, Richard Marquand), de l'any 1983, que tancava aquesta trilogia fins l'any 1999, quan Lucas va tornar a posar-se darrere les càmeres per afrontar el

repte de dirigir en solitari la història primitiva en una nova trilogia.

2. Les fonts d'Star Wars

Són de diferent naturalesa i procedència, i tenen cabuda referents com el còmic (Buck Rogers i Flash Gordon), la filosofia —amb especial incidència de la figura de Joseph Campbell—, les arts orientals, la civilització romana, les produccions clàssiques del Hollywood daurat, entre d'altres.

La vessant filosòfica d'*Star Wars* prové de les fons directes de l'historiador i antropòleg Joseph Campbell, que advocava a la seva obra per una teoria en què en realitat, les històries i mites antics són una base que cada civilització i cultura de la humanitat a desxifrat i aplicat cap a la seva educació. Campbell⁴ divideix aquest viatge existencial de les persones a través d'una sèrie d'etapes que entronquen directament amb la història de Darth Vader —el veritable protagonista de la història en el seu conjunt global— i que es poden dividir en: naixement diví, escollit pel destí, un home poderós que traïx el seu món i a ell mateix, redempció i mort.

Lucas ens remarca el concepte del bé i del mal, i la convivència que aquesta dualitat manté dins de cada personatge i que a vegades és complicat mantenir dins d'un equilibri objectiu, un concepte proper als sentiments de cada individu o poble, i que encara que la història del film estigui ambientada en una galàxia molt llunyana fora de la nostra percepció real d'espai i temps, és un plantejament inherent a la història de la humanitat. A l'aspecte relacionat amb les fonts cinematogràfiques, una de les més notables és

l'homenatge que Lucas rendeix a la figura del director japonès Akira Kurosawa i el seu treball a *Kakushi Toride no San-Akunin* (*La fortaleza escondida*, 1958 o *Yojimbo* (1961), on Lucas traslladava l'argument i estructura de la primera i la katana, l'arma fonamental dels samurais que era versionada pel sable làser, un dels instruments bàsics de la cultura japonesa que era a la vegada l'emblema dels cavallers "jedi". L'estètica del còmic de *Flash Gordon* o els serials televisius de la figura de Buck Rogers, dels quals Lucas en va adoptar el format dels crèdits inicials, són igualment evidents i palpables.

El concepte de política de l'època romana de l'antiguitat és adoptat per Lucas en un exercici de còpia històrica. El director mostra un punt de vista positiu mentre que el sistema es regeix per una república, però que després de les Guerres Clon i la instauració de l'Imperi i de la figura dictatorial de l'Emperador, comença el seu derrocament progressiu; a més del concepte present de la literatura clàssica dels relats com *L'Odissea* o *La Ilíada* del poeta Homer amb el viatge iniciàtic del protagonista com a motor del relat paral·lel al personatge de Luke Skywalker.

3. Els personatges

L'univers d'*Star Wars* es troba poblat per una sèrie de criatures, robots i éssers humans que conformen un món fantàstic i ple d'imaginació, on els personatges de Darth Vader i Luke Skywalker s'estableixen com els líders dels dos bàndols confrontats a la pel·lícula. A més dels dos grans protagonistes, també gaudeixen d'una gran rellevància dins el decurs de la història creacions com Han Solo, el

cercavides, l'antiheroi solitari acompanyat per un únic amic fidel anomenat Chewbacca, que jugaran un paper clau al llarg de la saga; la princesa Leia, el rol femení que enamora i que compona el trio protagonista de la història.

Aquests són els personatges principals, però que són secundats per un altre grup on destaquen especialment Obi Wan Kenobi, la parella d'androides C-3PO i R2-D2 que durant els primers 30 minuts funcionen com a falsos protagonistes —propers a un *macguffin* fins que apareixen la resta de protagonistes—, o el general Moff Tarkin, que interpreta l'actor anglès Peter Cushing, que conjuntament amb la participació d'Alec Guinness com el mestre Kenobi, aportaven un perfil més clàssic i de prestigi a la pel·lícula, ja que havien estat dos dels grans actors de la dècada dels cinquanta i mitjan dels seixanta, el primer dins de la productora Hammer encarnant en nombroses ocasions el detectiu Sherlock Holmes i el segon, que va participar en una sèrie d'èxits de taquilla com *The bridge on the river Kwai* (*El puente sobre el río Kwai*, David Lean, 1957) o *Lawrence of Arabia* (*Lawrence de Arabia*, David Lean, 1962).

George Lucas demostrava així la seva capacitat com a guionista —superior a la seva faceta com a director—, a més de crear un món imaginari connectat amb grans sagues i històries com la creada per Tolkien a *The lord of the rings* o el món de la nau *Enterprise* i d'*Star Trek*, primer sèrie de televisió i amb posterioritat adaptació cinematogràfica que va iniciar-se l'any 1978.

4. Elements perifèrics

Sobre el conjunt original, s'han de destacar tres elements fonamentals que hem encetat als prolegòmens de l'article: la banda sonora, composta per John Williams, és un dels eixos clau d'*Star Wars*, i es va convertir en una de les peces mestre del músic americà nascut a Nova York, amb temes com el "Main Theme" que s'encarrega d'obrir el film, l'escrit pel personatge de la princesa "Leia", o "The last battle", un dels exemples paradigmàtics d'interrelació entre imatges i partitura, que funcionen com un engranatge perfectament sincronitzat. La irrupció d'uns efectes especials totalment trencadors respecte a l'any 1977, amb la utilització massiva de maquetes i la tècnica de *blue backing*,⁵ i la trama i desenvolupament del guió, que posseïa els suficients elements per atreure a nines i a nins (la parella humorística que formaven C-3PO i R2-D2, l'escena del rescat de la princesa Leia, la por que desprenia el personatge de Darth Vader), mentre que els adults assistien a la projecció d'una història plena de revenja, d'amor, d'odi, de lluites, pinzellades d'humor per part del cínic Han Solo, i en general una sensació d'èpica, de grandiositat a través de les imatges que quasi obligava a sentir-se absorbt per l'espectacle visual que s'oferia a través de la pantalla.

5. Els fills d'*Star Wars*

L'èxit inesperat del film de George Lucas va obrir novament el camp de la ciència-ficció com a gènere⁶ rendible dins de la maquinària de Hollywood, disposada sempre a l'aprofitament de les modes fins les seves darreres conseqüències. Varen ser molts els títols que a l'ombra d'*Star Wars* sorgiren arrel de l'any 1977, com per exemple una producció de 1979 dirigida per Gary Nelson i titulada *The black hole* (*El abismo negro*); l'estrena de la sèrie de televisió *Buck Rogers, in the 25th Century* de Daniel Haller (*Buck Rogers, el aventurero del es-*

pacio, 1979), que es va mantenir durant tres anys en antena o *Galáctica* (Richard A. Colla, 1978), una pel·lícula que en primera instància va gaudir d'un format televisiu, que també descendia de les fons directes d'*Star Wars*.

Flash Gordon, una producció britànica de l'any 1980 dirigida per Mike Hodges i amb música de Queen, també va aprofitar el seu moment per adaptar a la pantalla gran el còmic espacial, amb uns protagonistes mítics com eren Max Von Sydow i l'actriu Ornella Muti. Un altre producció anglesa a destacar, en aquest de l'any 1983, és *Krull*, dirigida per realitzador Peter Yates, i que tornava a posar de manifest la moda espacial del moment; fins i tot la saga de James Bond, camaleònica per excel·lència en relació amb les tendències contemporànies de cada època, va optar per construir una història ambientada a una estació espacial titulada *Moonraker* (Lewis Gilbert, 1979).

El gènere de la ciència-ficció com a espectacle i entreteniment es va veure beneficiat gràcies a aquest punt d'inflexió que va establir l'estrena d'*Star Wars*, però que no només va provocar l'aparició de subproductes de sèrie B, maniqueus i sense cap missatge més crític, ja que en aquests anys, també varen veure la llum films enfocats cap a un públic adult i amb arguments molt més complexos com *Outland* (*Atmosfera cero*, 1981) i *Capricorn one* (*Capricornio uno*) de Peter Hyams; *The thing* (*La cosa*, 1982) de John Carpenter o *Alien* (1979) i *Blade runner* (1982) de Ridley Scott. Aquests títols no només varen explotar el gran moment que es vivia entre finals dels setanta i principis dels vuitanta, sinó que a més, les seves històries i plantejaments eren totalment individuals i autosuficients, convertint-se en alguns casos en clàssics moderns.

Conclusió

Des de Tatooine fins Alderaan, des dels Jedi fins l'estrella de la mort, Lucas va aconseguir un viatge fantàstic, una aventura sense comparació

plena de ritme, d'acció, d'amistat que va establir una fita dins la cinematografia nord-americana i mundial per extensió, i on va construir les bases de l'espectacle amb majúscules de Hollywood, mescla d'una història futurista amb elements entroncats amb el passat, i així, d'aquesta manera donar cos a una de les produccions més famoses del nostre temps.

I a més ens va regalar l'aparició de Darth Vader, un personatge a l'alçada dels dolents immortals de la història (Harry Lime, Harry Powell, Tommy Udo...), que va quedar a les retines dels espectadors només amb la seva presència fantasmal al començament del film, una creació intemporal que, de la mateixa manera que el film, encara avui en dia és recordat, és homenatjat i és present a l'imaginari cinematogràfic dels aficionats que varen quedar marcats per aquesta estrena, i de tots els han anat descobrint-la i valorant-la amb el pas del temps, una ombra que passa de manera inexorable damunt títols i actors, però que respecta i fa créixer a aquesta obra genial de l'any 1977, i que trenta anys després de la seva creació recordem aquí, a les pàgines de *Temps Moderns*. ■

(1) Després d'un període de recerca, va ser finalment la 20th Century Fox la productora encarregada de finançar el projecte de la mà d'Alan Ladd Jr., responsable en aquells moments del departament de producció. Per ampliar, consultar el documental *Empire of dreams* (*Imperio de sueños*, 2004).

(2) *Planet of the apes* (*El planeta de los simios*, Franklin J. Schaffner; 1968) o *The Andromeda strain* (*La amenaza de Andrómeda*, Robert Wise; 1971).

(3) Colección *Libros Dirigido*, Barcelona, 1996. pàg. 22-28.

(4) El llibre de referència es va publicar l'any 1940, titulat *El héroe de las mil caras. Psicoanálisis del mito*; ha estat reeditat en diverses ocasions, una de les darreres pel Fondo de Cultura Económica, México, 1997.

(5) La tècnica del *blue backing* permet afegir els efectes especials i els escenaris durant la postproducció.

(6) Per completar la informació sobre la formació i desenvolupament de la ciència-ficció al cinema, consultar el llibre *El cine de ciencia ficción. Una aproximación*, de Joan Bassa i Ramon Freixàs. Barcelona, Paidós Studio, 1997. pàg. 156-174.